

SEITSMETEISTKÜMNES PÜHAPÄEV PÄRAST NELIPÜHA AD 2023

Jh 11:21–45 (Ii 19:25–27; 2Kr 4:7–14)

21 Siis ütles Marta Jeesusele: «Issand, kui Sina oleksid olnud siin, siis mu vend ei oleks surnud.

22 Aga ma tean nüüdki, et Jumal annab Sulle, mida Sa iganes Jumalalt palud.»

23 Jeesus ütles talle: «Sinu vend tõuseb üles.»

24 Marta ütles Talle: «Ma tean, et ta tõuseb üles ülestõusmises viimsel päeval.»

25 Jeesus ütles talle: «Mina olen ülestõusmine ja elu. Kes minusse usub, see elab, isegi kui ta sureb.

26 Ükski, kes elab ja usub minusse, ei sure alatiseks. Kas sa usud seda?»

27 Marta ütles Talle: «Jah, Issand, ma usun, et Sina oled Messias, Jumala Poeg, kes peab maailma tulema.»

28 Ja kui Marta seda oli öelnud, läks ta ja kutsus salaja oma õde Maarjat: «Õpetaja on siin ja kutsub sind.»

29 Seda kuuldes tõusis Maarja otsekohe ja tuli Tema juurde,

30 sest Jeesus ei olnud jõudnud külasse, vaid oli alles seal paigas, kus Marta oli Talle vastu tulnud.

31 Kui nüüd juudid, kes olid ta juures kodus teda lohutamas, nägid Maarjat kiiruga tõusvat ja väljuvat, järgnesid nad talle, arvates, et ta läheb hauale nutma.

32 Kui nüüd Maarja jõudis sinna, kus oli Jeesus, langes ta Teda nähes Ta jalge ette maha ja ütles Talle: «Issand, kui Sina oleksid olnud siin, siis mu vend ei oleks surnud.»

33 Kui nüüd Jeesus nägi teda ja temaga kaasa tulnud juute nutmas, ärritus Ta vaimus ja võpatas

34 ja ütles: «Kuhu te olete ta pannud?» Nad ütlesid Talle: «Issand, tule ja vaata!»

35 Jeesus nuttis.

36 Siis juudid ütlesid: «Vaata, kuidas Ta teda armastas!»

37 Aga mõned nende seast ütlesid: «Kas see, kes on avanud pimedate silmad, ei oleks suutnud teha, et ka tema poleks surnud?»

38 Siis Jeesus ärritus eneses taas ja tuli haa juurde. Aga see oli koobas ja kivi oli selle peal.

39 Jeesus ütles: «Tõstke kivi ära!» Surnu õde Marta ütles Talle: «Issand, ta lehkab juba, sest on juba neljas päev.»

40 Jeesus ütles talle: «Kas ma ei öelnud sulle, et kui sa usuksid, näeksid sa Jumala kirkust?»

41 Siis nad veeretaski kivi ära. Aga Jeesus tõstis silmad üles ja ütles: «Ma tänan Sind, Isa, et Sa oled mind kuulnud.

42 Mina küll teadsin, et Sa kuuled mind alati, kuid ma ütlesin seda minu ümber seisva rahvahulga pärast, et nad võiksid uskuda, et Sina oled minu läkitanud.»

43 Ja seda öelnud, hõikas Ta valju häälega: «Laatsarus, tule välja!»

44 Surnu tuli välja, jalad ja käed mähistega mähitud, ja ta silmade ümber oli seotud higerätik. Jeesus ütles neile: «Päästke ta lahti ning laske tal minna!»

45 Nüüd hakkasid Jeesusesse uskuma paljud juudid, kes olid tulnud Maarja juurde ja näinud, mis Ta oli teinud.

Maarja ütles nüüd Jeesusele: «Issand, kui oleksid olnud siin, siis poleks mu vend ära surnud, ent ka nüüd, ma tean, et mida iganes Sa Jumalalt küisid – Jumal annab Sulle!» Jeesus ütleb talle: «Sinu vend tõuseb üles!» Marta ütleb Talle: «Ma tean, et ta tõuseb üles ülestõusmises viimsel päeval.» Jeesus ütles talle: «Mina olen ülestõusmine ja elu. Minusse uskuja saab elama, kui ta oleks ka surnud.» Ja ükski, kes elab ja usub minusse, ei pea surema igaveseks. Usud sa seda?» Ta ütleb Talle: «Muidugi, Issand, mina olen ju uskunud, et Sina oled Kristus, Jumala Poeg – see, kes on maailma tulemas!» Ja seda ütelnud, läks ta ära, ja kutsus Maarja, oma õe, üteldes salaja: «Õpetaja on kohal ja kutsub sind.» See aga, kui ta seda kuulis, tõusis kiiresti ja tuli Tema juurde. Jeesus aga ei olnud veel tulnud külasse, vaid oli ikka selles paigas, kuhu Marta oli Talle vastu läinud. Juudid nüüd, kes olid koos temaga majas ja trööstisid teda, nähes, et Maarja tõusis kiiresti üles ja läks välja, järgnesid talle, arvates, et ta on minemas hauale, et seal itkeda. Kui nüüd Maarja oli tulnud sinna, kus oli Jeesus, langes ta Teda nähes Ta jalge ette, üteldes Talle: «Issand, kui oleksid olnud siin, siis poleks mu vend ära surnud!» Kui nüüd Jeesus nägi teda itkemas ja temaga koos tulnud juute samuti itkemas, siis Ta kihvatas vaimus ja oli sügavalt häiritud ning ütles: «Kuhu te olete ta pannud?» Nad ütlevad Talle: «Issand, tule ja vaata!» Jeesus nuttis. Juudid ütlesid nüüd: «Vaata, kuidas Ta oli temasse kiindunud!» Mõned nendest aga ütlesid: «Kas see, kes avas pimedate silmad, ei suutnud teha, et ka see poleks ära surnud?» Jeesus tuleb nüüd taas eneses kihvatades hauale. See oli aga koobas ja selle peal lebas kivi. Jeesus ütleb: «Tõstke kivi üles!» Lahkunu õde Marta ütleb Talle: «Issand, ta juba lehkab, on ju neljas päev!» Jeesus ütleb talle: «Kas ma ei ütelnud sulle, et kui sa päriselt usuksid, siis sa saad kindlasti näha Jumala auhiilgust.» Nad tõstsid nüüd kivi üles, Jeesus aga tõstis üles oma silmad ja ütles: «Isa, ma toon Sulle tänu, et Sa oled mind kuulnud! Mina küll olen alati teadnud, et Sa mind kuuled, aga ma ütlesin seda ümberringi seisva rahvahulga pärast, et nad usuksid, et Sina oled mu läkitanud.» Ja seda öelnud, hüüdis Ta valjusti suure häälega: «Laatsarus! Siia! Välja!» Surnud mees tuli välja, jalgadest ja kätest riideribadega kinni seotud ja tema silmnägu higerätikusse mähitud. Jeesus ütleb neile: «Päästke ta valla ja laske tal minna!» Paljud juutidest, kes olid tulnud Maarja juurde ja saanud näha, mida Ta oli teinud, hakkasid nüüd Temasse uskuma.

Sissejuhatus

Kiriku pärimuse järgi on neljanda evangeeliumi autoriks apostel Johannes, keda evangeeliumis endas nimetatakse «jüngriks, keda Jeesus armastas». Johannes pärines

Galileast Betsaidast, ta oli Sebedeuse ja Saloome poeg ning apostel Jaakobus Vanema vend. Pärimuse järgi elas ta ainsana Jeesuse kaheteistkümnest apostlist kõrge vanaduseni ning suri loomulikku surma.

Evangeeliumi lõpul sõnastab autor ühemõtteliselt oma kirjatöö eesmärgi: «Jeesus tegi jüngerite ees veel palju muid tunnustähti, mida ei ole sellesse raamatusse kirja pandud, aga need on kirja pandud, et te usuksite, et Jeesus on Kristus, Jumala Poeg, ja et teil uskudes oleks elu Tema nimes.» (Jh 20:30j) Kirikuisad järeldavad sellest, et Johannese evangeelium on kirjutatud aasta 100 paiku¹, tükk aega pärast kolme esimest evangeeliumi, mida autor tundis ja mida ta pidas vajalikuks täiendada eeskätt õpetuslikult seisukohalt.

Erinevalt kolmest esimesest evangeeliumist, mis põhiosas keskenduvad Jeesuse avaliku tegevuse viimasele aastale ning kujutavad seda jätkuva teekonnana Galileast Jeruusalemma, kus «viiakse lõpule kõik see, mis prohvetid on kirjutanud Inimese Pojast» (Lk 18:31), kõneleb Johannes kolmest erinevast korrast, mil Jeesus Galileast Jeruusalemma rändas, ning kuigi on mitmeid teiste evangeeliumidega kattuvaid jutustusi, on umbes üheksa kümnendikku Johannese evangeeliumis esitatud materjalist selline, mida ei leia ülejäänud kolmest.

Laias laastus jaguneb Johannese evangeelium kaheks suureks osaks, mida võiks pealkirjastada kui «Jeesus ja maailm» (Jh 1:19–12:36) ning «Jeesus ja Tema jüngrid» (Jh 13:1–21:25). Esimese osa raamistuseks on ühelt poolt üldine sissejuhatus kogu evangeeliumile (Jh 1:1–18) ning teiselt poolt pessimistlik kokkuvõte (Jh 12:37–50), milles tõdetakse, et «ehkki Jeesus oli nende silma all teinud nii suuri tunnustähti, ei uskunud nad siiski Temasse» (Jh 12:37).

Evangeeliumi keskseks teoloogiliseks teemaks on Selle tulemine, «kes tuleb ülalt» ja «on üle kõikide» (Jh 3:31) ning kes, olles «pärit Jumala juurest», «läheb tagasi Jumala juurde» (Jh 13:3). Just siin vastanduvad teravalt [vaenulik] maailm ja Jeesuse jüngrid, kusjuures tolle vaenuliku, jumalatu maailma esindajateks on paraku eeskätt need, kes peaksid olema Jumala omad ja kelle süü on seetõttu märksa rängem kui nende oma, kes on sündinud [vaimulikult] pimedana.² Evangeeliumi proloogis väljendatakse seda sõnadega: «Ta tuli omade keskele, ent omad ei võtnud Teda vastu.» (Jh 1:11)

Vastandiks on need, kes Ta vastu võtavad – neile «andis Ta meelevalla saada Jumala lasteks» (Jh 1:12). Nagu Jumala igavene Sõna sai lihaks, sündides inimesena siia

¹ Uuemas kirjanduses on mitmeid autoreid, kes on Johannese evangeeliumi arvatava kirjutamisaja nihutanud märksa varasemaks, ajavahemikku aastast 40 kuni aastani 60.

² Vrd Jh 9:41: «Kui te oleksite pimedad, ei oleks teil pattu. Aga et te nüüd ütlete: «Meie näeme», siis jääb teie patt teile.»

maailma, nii sünnivad Temas need, kes «usuvad Tema nimesse», igaveseks eluks. Jumala Poeg on tulnud alla maa peale (vrd nt Jh 6:33), et maapealsed võiksid Temas saada ülendatud taevasse. Temas on «taevas avatud» (vrd Jh 1:51) ning pärast oma ülestõusmist on Jeesus läinud taevasse, Isa juurde, tagasi, et seal omadele aset valmistada (Jh 14:2).

Kiriku traditsioon näeb Johannese evangeeliumi ka väga sakramentaalse tekstina: selle keskmes on algusest lõpuni nii ristimine kui armulaud³, millele lisandub jüngritele pattudest lahtimõistmise meelevalla andmine pärast Jeesuse ülestõusmist (Jh 20:22j).

Vähemalt analoogiana tuletab Johannese evangeeliumi ülesehitus meelde ka vanakirikliku jumalateenistuse jagunemist katekuumenite ja usklike missaks.⁴ Esimese osa kõrgpunktiks oleks sellise vaatlusviisi puhul pimedana sündinu tervendamine (Jh 9) kui ettevalmistus ristimiseks ning Laatsaruse ülesäratamine surnuist (Jh 11) kui ristimise võrdpilt, mille kommentaariks sobivad Jeesuse poolt veidi hiljem öeldud sõnad: «Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, kui nisuiva ei lange maasse ega sure, siis see jääb üksi, aga kui see sureb, siis see kannab palju vilja. Kes oma elu armastab, see kaotab selle, ja kes oma elu vihkab selles maailmas, see hoiab selle igaveseks eluks. Kes tahab mind teenida, peab järgnema mulle, ja kus olen mina, sinna saab ka mu teenija.» (Jh 12:24–26) Evangeeliumi teine osa – usklike missa võrdpildina – keskendub viimasel õhtusöömaajal kõneldule ja toimunule, risti ja ülestõusmise müsteeriumile ning uuele elule, mis ulatub ajast igavikku (vrd Jh 21:22j).

Igal juhul tuleb Johannese evangeeliumi lugedes ja tõlgendades pidada meeles ühelt poolt pidevat vastuolu Jeesuse ja Tema omade ning vaenuliku, jumalatu maailma vahel, ning teiselt poolt seda, et evangeeliumis avalduvad usutõed Jeesuse, Jumala lihaksaanud Sõna kohta kõnelevad samaaegselt ka nendest, kes nagu Temagi «ei ole sündinud verest, ei liha tahtest, ei mehe tahtest, vaid Jumalast» (Jh 1:13).

Keelelisi märkuseid

Marta – ἡ Μάρθα – nime Μάρθα võimalik tähendus on «emand», «perenaine».

Jeesusele – πρὸς τὸν Ἰησοῦν – nimi Ἰησοῦς tuleneb heebrea nimest יהוה־שׁוּעַ ja tähendab «JHWH on pääste», «JHWH päästab».

Issand – κύριε – κύριος on Uues Testamendis enamasti Jumalale (ja Kristusele) reserveeritud tiitel, algses tähenduses «peremees», «omanik», «isand», «valitseja».

Kui Sina oleksid olnud siin – εἰ ἦς ὧδε – originaalis puudub isikut rõhutav asesõna, nii et õigem oleks tõlkida: «kui oleksid olnud siin».

³ Kuigi Johannese evangeelium ei too erinevalt kolmest esimesest evangeeliumist meieni Püha Õhtusöömaaja kirjeldust.

⁴ See seletaks ka – arkaandistsipliini silmas pidades –, miks Johannes ei kirjelda Püha Õhtusöömaaga.

Vend – ὁ ἀδελφός – ἀδελφός – «vend» – nagu ka sõna ἀδελφή – «õde» – aluseks on sõna δελφύς – «[ema-] üsa» –, niisiis on vennad ja õed need, kes on «pärit ühest üsast».

Surnud – ἀπέθανεν – sõnasõnalt: «ära surnud». Ka siin kasutatud aoristi ajavorm viitab toimunu lõplikkusele.

Aga ma tean nüüdki – ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα – võib tõlkida ka: «aga ka nüüd, ma tean», s.t Marta ei ütle, et ta teab nüüdki, vaid et ta teab, et Jumal annab nüüdki Jeesusele, mida Ta iganes palub.

Palud – αἰτήση – sõnasõnalt (tinglikus kõneviisis): «paluksid», «küsisid». Sõna αἰτέω tähendab «küsimas», «palumas», «[midagi] ihaldamas», «nõudmas». Jeesus ise kasutab sõna αἰτέω küll inimeste palvete kohta (nt Jh 14:13; 15:16; 16:23), ent mitte kunagi omaenda palvete kohta.

Ütles – λέγει – «ütleb».⁵

Tõuseb üles – ἀναστήσεται – sõna ἀνίστημι, mis on siin millegi kindlasti toimuma saamist tähistavas tuleviku ajavormis, tähendab «püsti tõusmas», «[unest] üles tõusmas» ja ka «[surnuist] üles tõusmas».

Ütles – λέγει – «ütleb».

Viimse päeval – ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ – sõnast ἔσχατος – «viimne» – tuleneb ka sõna «eshatoloogia» või «eskatoloogia», millega tähistatakse õpetust viimsetest asjadest, eriti viimsest päevast ehk n-ö maailma lõpust.

Mina olen – ἐγώ εἰμι – väljend «mina olen» viitab vähemalt kaudselt Jeesuse jumalikkusele selle seose tõttu Jumala nimega יהוה – oma nime Moosesele avaldades selgitas Jumal selle tähendust sõnadega: יהוה אשכנזי – «Ma olen see, kes ma Olen!» – Septuagintas ἐγώ εἰμι ὁ ὢν (2Ms 3:14).

Elu – ἡ ζωή – sõna ζωή tähistab elu ja elus olemist pigem abstraktselt, erinevalt sõnast βίος, mis tähistab enamasti konkreetselt kellegi [elatud] elu (Uues Testamendis sageli ka elatist ja eluhüvesid).⁶

Kes minusse usub – ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ – võiks tõlkida ka: «minusse uskuja». Sõna πιστεύω – «uskuma», «[midagi] tõeks pidama», «[milleski] veendunud olema», «[millelegi oma] usaldust panema» – tuleneb verbist πείθω – «veenma», «veenduma»,

⁵ Viimases eestikeelses redaktsioonis (ja EELK Kirikukäsiraamatu Lugemiste raamatus) on originaalis kasutatud oleviku ajavorm tõlgitud tihtipeale lihtminevikuks. Tegemist on väga kahetsusväärse stilistilise eksimusega, kuna oleviku kasutamine taolistes kohtades on oluline jutustuse dünaamika tajumiseks.

⁶ Niisiis on ζωή «elu minus», βίος aga «minu elu».

«veendunud olema», «usaldama», «usalduma», «kuulda võtma», «uskuma». Originaalis kasutatakse siin praegu toimuvat ja jätkuvat tegevust väljendavat oleviku ajavormi.

Elab, isegi kui ta sureb – κὰν ἀποθάνῃ ζήσεται – sõna ἀποθνήσκω – «ära surema» – on siin lõpetatud tegevust väljendava aoristi ajavormi tingivas kõneviisis («oleks ära surnud»), sõna ζάω – «elama» – aga millegi kindlasti toimuma saamist tähistavas tuleviku ajavormis.

Ei sure alati – οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα – võiks tõlkida ka «ei ole surnud igavesti» või, pidades silmas originaali tingivat kõneviisi, «ei pea surema igaveseks». Teine tõlkevõimalus on: «ei sure ialgi», «ei pea ialgi surema».

Marta ütles – λέγει – «ütleb». Originaalis puudub siin Marta nimi.

Jah – ναί – sõna ναί tähendab «jah», «muidugi», «kindel see», «tõsi», «just [-nimelt]».

Ma usun – πεπίστευκα – «ma olen uskunud».

Messias – ὁ Χριστός – sõna Χριστός tuleneb verbist χρίω – «võidma», «salvima» – ja tähendab sedasama, mida heebrea מָשִׁיחַ – «Messias», «Võitu».

Kes peab maailma tulema – ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος – õigem oleks tõlkida: «kes on maailma tulemas». Sõna κόσμος tähistab korrastatud ilmaruumi, maailma, ülekantult ka inimkonda, samuti maailma («selle ilma») asjadekorraldust. Johannese kirjades on sellel sõnal enamasti negatiivne, vaenulik tähendusvarjund («jumalatu maailm»).

Maarjat – Μαριάμ – nime Μαρία või Μαριάμ, heebrea keeles מִרְיָם – Mirjam – üheks võimalikuks tähenduseks on «mässuline», aga selle tähenduseks võib olla ka «kibe», «mõru».

Õpetaja – ὁ διδάσκαλος – sõna διδάσκαλος – «õpetaja», «juhendaja», «meister» – tuleneb verbist διδάσκω – «õpetama», «juhendama».

On siin – παρῆστί – võiks tõlkida ka: «on kohal».

Tõusis – ἠγέρθη – sõna ἐγείρω tähendab «tõusma», «ärkama».

Maarja – originaalis ei kasutata siin mitte Maarja nime, vaid asesõna ἐκείνη – «tema», «see», «too».

Otsekohe – ταχύ – sõna ταχύ tähendab «kiiresti», «kärmesti».

Lohutamas – παραμυθούμενοι – sõna παραμυθέομαι koosneb siin kellegi lähedal ja kellelegi suunatud olemist tähistavast eessõnast παρά ning sõnast μῦθος – «kõne»,

«vestlus», «lugu», «jutustus», «müüt» – ning tähistab kellelegi kõnelemist, kellegi manitsemist, julgustamist, lohutamist.⁷

Järgnesid – ἠκολούθησαν – ἀκολουθέω tähendab «[kellegi] järel käima», «[kedagi] saatma», «[kellegi] järgijaks saama/hakkama».

Arvates – δόξαντες – sõna δοκέω tähendab «arvama», «mõtleva», «[kellestki midagi] pidama».

Hauale – εἰς τὸ μνημεῖον – sõna μνημεῖον tuleneb verbist μνάομαι – «mäletama», «meenutama» – ja tähendab «mälestusmärk», «hauatähis», ka «haud».

Nutma – κλάυση – sõna κλαίω tähendab «itkema», «kaeblema», «leinama», «nutma».

Ja ütles – λέγουσα – «üteldes».

Kui Sina oleksid olnud siin – εἰ ἦς ὧδε – «kui oleksid olnud siin».

Ärritus – ἐνεβριμήσατο – sõna ἐμβριμάομαι tähendab «tõsiselt ärrituma», «väga vihaseks saama», «raevuma», isegi «vihast mõirgama», «vihast nooskama».⁸ Eesliide ἐμ näitab, et tegemist oli eeskätt seesmise liigutusega, vaimus, hinges, südames kihvatamisega.⁹

Vaimus – τῷ πνεύματι – sõna πνεῦμα tuleneb verbist πνέω – «hingama», «puhuma» – ja tähistab sarnaselt heebrea sõnale נִיחִי nii vaimu, tuult kui ka hingeõhku.

Võpatas – ἐτάραξεν – sõna ταρασσω tähendab «ehmatama», «häiritud olema», ka «segaduses olema».¹⁰ Väljendit ἐτάραξεν ἑαυτὸν võiks tõlkida: «oli seesmiselt häiritud» või «oli sügavalt häiritud».

Nuttis – ἐδάκρυσεν – sõna δακρῶω tähendab «pisaraid valama», «nutma».¹¹

Armastas – ἐφίλει – sõna φιλέω tähistab eeskätt taolist armastust, mille puhul meeldivuse või loomuliku kiindumusega millessegi või kellessegi kaasneb valiku

⁷ 1989. aasta Uues Testamendis sõna mõtet päris hästi edasi andvalt: «ta meelt kergendamas».

⁸ Seda sõna kasutatakse Uues Testamendis veel Mt 9:30; Mk 1:43 ja 14:5, kus see osutab tõsisele, karmile kõnele, manitsusele, hoiatusele, solvumisele. Septuagintas kasutatakse seda sõna Nutulaulude raamatus: ἐμβριμήματι ὀργῆς – «viha sajatuses» (NI 2:6).

⁹ 1739. aasta Piiblis: «kihvatas temma südda»; 1989. aasta Uues Testamendis: «kihvatas».

¹⁰ 1739. aasta Piiblis: «temma meel sai seggaseks»; 1989. aasta Uues Testamendis: «heidutas ennast».

¹¹ 1989. aasta Uues Testamendis: «valas pisaraid». Evangelist ei kasuta Jeesuse puhul pigem välist leinakaebust tähistavat sõna κλαίω, vaid kõneleb siirast pisarate valamisest.

tegemine ning mille juurde kuuluvad loomuomasena vastuarmastus ja vastuarmastuse ootus.

Pimeda – τοῦ τυφλοῦ – sõna τυφλός – «pime» – tuleneb verbist τύφω – «suitsema». ¹²

Ei oleks suutnud – οὐκ ἐδύνατο – sõna δύναμαι tähendab «võimeline olema», «suuteline olema», «[millekski piisavat] jõudu omama». ¹³

Teha – ποιῆσαι – sõna ποιέω tähendab «tegeva», «teostama», ka «looma». ¹⁴

Tuli – ἔρχεται – «tuleb».

Ütles – λέγει – «ütleb».

Surnu – τοῦ τετελευτηκότος – sõna τελευτάω tähendab «lõpule jõudma», «lõpetama», «lõppema». Otsene eestikeelne vaste oleks «lõpnu» või pehmemalt «lahkunu».

Ütles – λέγει – «ütleb».

Ütles – λέγει – «ütleb».

Usuksid – πιστεύσης – sõna πιστεύω on siin lõpetatud tegevust väljendavas aoristi ajavormis, mille paremaks edasiandmiseks võiks tõlkida ka «päriselt usuksid» või «oleksid [päriselt] uskuma hakanud».

Näeksid – ὄψη – sõna ὁράω on siin tuleviku ajavormis: «saad näha», «pead nägema».

Kirkust – τὴν δόξαν – sõna δόξα tuleneb verbist δοκέω – «arvama», «mõtlemine», «[kellestki midagi] pidama» – ja tähendab «arvamus», «hinnang», tähistades sellest tulenevalt ka kellegi väarikust, auväärsust, hiilgust, sära, majesteetlikkust, aulisust.

Veeretasid...ära – ἦραν – «tõstsid [ära]».

Tänan – εὐχαριστῶ – sõna εὐχαριστέω koosneb head tähistavast mäarsõnast εὖ ja verbist χαρίζομαι – «[kellelegi] head meelt valmistama», «heatahtlik olema», «armuline olema» – ning tähendab eeskätt «tänamine», «tänu tooma».

Rahvahulga – τὸν ὄχλον – sõna ὄχλος tähistab enamasti suuremat, juhuslikku rahvahulka, vahel ka halvustavas tähenduses («rahvamass», «pööbel»).

¹² Niisiis on pime piltlikult öeldes see, kes ei saa näha tiheda, läbipaistmatu, musta suitsu tõttu.

¹³ Muuhulgas tulenevad siit ka lõhkeainet tähistav sõna «dünamiit» ja elektrigeneraatorit tähistav sõna «dünamo».

¹⁴ Muuhulgas on siit pärit ka sõna ποίημα – «teos», «poeem» –, nt Ef 2:10: «Sest meie oleme Tema teos...», mida võiks tõlkida ka: «Meie oleme Tema loome...» või: «Meie oleme Tema poeem...»

Võiksid uskuda – πιστεύωσιν – võib tõlkida ka: «usuksid».

Oled...läkitanud – ἀπέστειλας – sõna ἀποστέλλω tähistab enamasti kindla ülesandega läkitamist (määramist).

Hõikas – ἐκραύγασεν – sõna κραυγάζω tähendab «valjusti hüüdma».

Laatsarus – Λάζαρε – nimi Λάζαρος pärineb heebrea nimest לֵאזָרָא – Eleasar – ja tähendab «Jumal on aidanud», «[see, keda] Jumal aitab».

Tule välja – δεῦρο ἔξω – sõnasõnalt võiks tõlkida: «Siia! Välja!»

Surnu – ὁ τεθνηκώς – sõnasõnalt: «see/tema, kes on surnud». Originaali kasutatud oleviku ajavormi väljendamiseks võiks tõlkida ka: «surnud [olev] mees».

Mähistega – κειρίαίς – sõna κειρία tähendab «rihm», «lint», «pael», tähistades siin surilina kinnitamiseks kasutatud riideribasid.

Mähitud – δεδεμένος – sõna δέω tähendab. «[kinni] siduma».

Silmade – ἡ ὄψις – sõna ὄψις tähendab «nägu», «silmnägu».

Higirätik – σουδαρίω – sõna σουδάριον – «higirätik» – tuleneb ladina sõnast *sudarium* (*sudor* – «higi»).

Ütles – λέγει – «ütleb».

Päästke...lahti – λύσατε – sõna λύω tähendab «[seotut] lahti päästma», «valla päästma», «vabaks laskma», ka «[patust/süüst] lahti mõistma».

Laske – ἄφετε – sõna ἀφήμι tähendab «lubama», «laskma», «luba andma», «voli andma».

Jeesusesse – εἰς αὐτόν – «Temasse» – originaalis puudub siin Jeesuse nimi.

[Olid] näinud – θεασάμενοι – sõna θεάομαι tähendab «nägema», «vaatama», «vaatlema», «jälgima», «tähele panema», «üksikasjalikult silmitsema», «imetlema».

Sisuline analüüs

Johannese evangeeliumi kümnendas peatükis nimetab Jeesus ennast heaks karjaseks, kes on tulnud, et tuua omadele elu, ja seda ülirohkesti (Jh 10:10), ning on selle nimel valmis ära andma omaenda elu (Jh 10:11). Jeesus töötab igavest elu neile, kes kuulevad Tema häält ning järgnevad Talle, kinnitades, et «nad ei hukku iialgi ning keegi ei kisu neid minu käest» (Jh 10:27j).

Juutide reaktsioon Jeesuse sõnadele oli kahetine: osa neist tahtsid Teda jumalateotuses süüdistatuna kividega surnuks visata (Jh 10:31.33), teised hakkasid Temasse uskuma, öeldes, et «Johannes ei teinud küll ühtki tunnustähte, aga kõik, mis Johannes sellest mehest on öelnud, on tõsi» (Jh 10:41j).

Üheteistkümnenda peatüki algus leiab Jeesuse teispool Jordanit, paigas, «kus Johannes kunagi oli ristinud» (Jh 10:40). Ta saab sõnumi Juudamaal Betaanias elava Laatsaruse haigestumisest, otsustades sellele esialgu mitte reageerida. Või õigemini, Ta reageerib, ent teisiti, kui seda ootasid Laatsaruse õed ja isegi Jeesuse jüngrid: «See haigus ei ole surmaks, vaid Jumala austuseks, et selle läbi austataks Jumala Poega.» (Jh 11:4) See on samasugune tunnistus nagu pimedana sündinud mehe puhul: «Ei ole pattu teinud tema ise ega ta vanemad, vaid temas peavad saama avalikuks Jumala teod.» (Jh 9:3)

Jeesus teadis, mida Ta teeb, ja ütles alles paar päeva pärast sõnumi saamist jüngeritele: «Läki jälle Juudamaale!» (Jh 11:7) Jüngrid, kes olid Jeesuse viivitusest valesti aru saanud, üritasid Teda ümber veenda: «Rabi, alles nüüdsama otsisid juudid võimalust Sind kividega surnuks visata, ja Sina lähed jälle sinna?» (Jh 11:8) Üks jüngeritest, Toomas, lisab pärast Jeesuselt selgituse saamist oma kaasjüngerite poole pöördudes: «Lähme meiegi, et Temaga koos surra!» (Jh 11:16) See märkus on oluline mitte ainult Jeesust ähvardanud ohtu ja peatselt tabanud saatust silmas pidades, vaid ka Laatsaruse surma ja ülestõusmise kontekstis, mille keskmeks ongi pinget – või pigem leppimatu vastasseis – surma ja elu vahel.

Enne teeasumist ütles Jeesus jüngeritele otsesõnu: «Laatsarus on surnud, ja ma rõõmustan teie pärast, et mind ei olnud seal, et te võiksite uskuda.» (Jh 11:15) Mida Jeesus siin uskumise all silmas peab – mille või millesse uskumisest Ta siin kõneleb –, saab selgeks nii Tema peatsetes sõnades Martale ja Laatsaruse ülesäratamises kui ka hiljem, siis, kui taas on just «kaksik» Toomas, too kahtleja, see, kes esimesena apostlitest Jeesuse mitte ainult oma Issandaks, vaid ka oma Jumalaks tunnistab (Jh 20:28).

Jeesus jõudis Betaania ligi siis, kui Laatsarus oli juba neli päeva hauas olnud (Jh 11:17). Evangelist märgib, et Betaania oli Jeruusalemma lähedal, umbes paari miili kaugusel (Jh 11:18). Siin tuleb esile huvitav liikumismuster: alguses on Jeesus väljaspool Juudamaad, siis saabub Ta Juudamaale, ent on esialgu väljaspool Betaaniat, mis on omakorda väljaspool Jeruusalemma. Viimaks jõuab Jeesus Jeruusalemma, tuleb omade keskele, ent omad ei võta Teda vastu (Jh 1:11), vaid heidavad Ta välja ning Ta sureb «väljaspool leeri», kannatades «väljaspool väravat» (Hb 13:11j).¹⁵

Kui sõnum Jeesuse saabumisest jõudis Marta ja Maarja majja, informeeriti esmalt Martat – tõenäoliselt seetõttu, et ta oli kahest õest praktilisem ning majapidamine näib

¹⁵ Heebrea kiri jätkab: «Mingem siis Tema juurde väljapoole leeri, kandes Tema teotust. Sest meil pole siin jäädavat linna, vaid me taotleme tulevast.» (Hb 13:13j) Neid sõnu on hea kõrvutada apostel Tooma üleskutsega kaasjüngeritele: «Lähme meiegi, et Temaga koos surra!» (Jh 11:16)

olevat olnud peamiselt tema õlul. Marta läheb Jeesusele vastu, Maarja aga jääb koju istuma (Jh 11:20). Jeesuse juurde jõudnud, ütleb Marta Talle esmapilgul etteheitvalt, tegelikult aga pigem õrna lootusega: «Issand, kui Sina oleksid olnud siin, siis mu vend ei oleks surnud. Aga ma tean nüüdki, et Jumal annab Sulle, mida Sa iganes Jumalalt palud.» (Jh 11:21j)

Kahtlemata väljendavad Marta sõnad usaldust Jeesuse vastu, võiks isegi öelda, et usku Jeesusesse, aga mitte kui Jumalasse, vaid kui Jumala läkitatusse, Tema Võitusse. Marta on kindel, et Jeesus oleks saanud hoida Laatsarust suremast, ning veelgi enam, et Jeesuse palve (küsimise – vt vastavat keelelist märkust) peale võib Jumal Laatsaruse surnuist üles äratada – aga justnimelt Jeesuse palve peale, mitte et Jeesus võiks seda ise omaenda meelevaldaga teha. Marta sõnades on varjatud palve ja, nagu öeldud, usaldus, ent tema usk on kaugel sellest, mida Jeesus endasse uskujailt tegelikult ootab.

Jeesus kinnitab Martale vastates: «Sinu vend tõuseb üles.» (Jh 11:23) Marta reageerib järjekordse siira, ent puuduliku usutunnistusega: «Ma usun, et ta tõuseb üles ülestõusmises viimsel päeval.» (Jh 11:24) Taas on puudu kõige olulisem: usk Jeesusesse, kellel on meelevald elu ja surma üle. Just seepärast ütleb Jeesus nüüd: «Mina olen ülestõusmine ja elu. Kes minusse usub, see elab, isegi kui ta sureb. Ükski, kes elab ja usub minusse, ei sure alatiseks.» (Jh 11:25j)

Marta oli Jeesuse esmasest vastusest valesti aru saanud: Jeesus ei kõnelnud mitte kõigi surnute ülestõusmisest viimsel päeval, vaid konkreetselt Laatsarusest, kes saab elavaks Jeesuse enda kohalolu tõttu ja Tema sõna peale. Jeesus ei olnud tulnud Martat ja Maarjat nende leinas lohutama, vaid Laatsarust surnuist üles äratama – selleks, et selle tunnistajaiks olevad inimesed võiksid Temasse uskuda ja seeläbi igavesse elu pärida.

Siiski on Jeesuse vastus Martale mitmetasapinnaline: kinnitades, et Temasse uskuja elab, isegi kui ta sureb, ja et ükski, kes elab ja Temasse usub, ei sure alatiseks (või igaveseks või koguni ialgi), ei kõnele Jeesus mitte ainult käesolevast ajahetkest, vaid ka tulevikust (sellele viitavad ka kasutatud ajavormid – vt vastavaid keelelisi märkuseid). Jeesus ei ole tulnud mitte selleks, et inimese praegust elu pikendada (olgu või lõpmatult), vaid selleks, et anda talle uus elu ja päästa ta igavesest surmast, Ilmutusraamatu sõnu kasutades «teisest surmast» (vrd Ilm 2:11; 20:6; 21:8). Laatsarus kehastab siin tervet inimkonda, kelle päästmiseks igavesest surmast ja hukatusest on Jumal oma ainusündinud Poja läkitanud.

Võtmetähtsusega on Jeesuse sõnad: «Mina olen ülestõusmine ja elu.» Juba «mina olen» väljendab Jeesuse jumalikkust, kuna sisuliselt kasutab Ta siin enda puhul Jumala nime (vt vastavat keelelist märkust).¹⁶ Samaväärne on see, et Jeesus ütleb end olevat ülestõusmise ja elu, s.t erinevalt Martast, kes arvas, et Jeesusel on meelevald paluda

¹⁶ Erinevalt enamusest «mina olen»-lausetest pole siinne mitte võrdpilt (valgus, karjane, uks, viinapuu), vaid tegelikkus.

(küside) Jumalalt mida iganes, kinnitab Jeesus, et Tema enda isikus teostub nii Jumala kohalolu kui meelevald.¹⁷

Jeesus on öelnud sedasama erinevas sõnastuses varemgi:

«Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, kes kuuleb minu sõna ja usub Teda, kes minu on saatnud, sellel on igavene elu, ning ta ei lähe kohtu alla, vaid on läinud surmast ellu. Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, tund tuleb, ja see ongi juba käes, mil surnud peavad kuulma Jumala Poja häält, ning kes seda kuulevad, peavad elama. Sest otsekui Isal on elu iseendas, nõnda on ta andnud ka Pojale, et elu on Temas endas, ja Ta on Temale andnud meelevald ka kohut pidada, sellepärast et Tema on Inimese Poeg. Ärge pange seda imeks; sest tuleb tund, mil kõik, kes on haudades, kuulevad Tema häält ning tulevad välja: need, kes on teinud head, elu ülestõusmiseks, aga need, kes on teinud halba, hukkamõistmise ülestõusmiseks.» (Jh 5:24–29)

«See ongi mu Isa tahtmine, et igäihel, kes näeb Poega ning Temasse usub, oleks igavene elu, ja viimisel päeval mina äratan ta üles.» (Jh 6:40)

«Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, kui keegi paneb tallele mu sõnad, siis ta ei näe surma iialgi!» (Jh 8:51)

«Ma annan neile igavese elu ja nad ei hukku iialgi ning keegi ei kisu neid minu käest.» (Jh 10:28)

Marta oli tunnistanud oma usku sellesse, et Jumal kuuleb Jeesuse palvet ning on Ta läkitanud, ent nüüd küsib Jeesus Martalt, kas too usub, et Jeesus pole mitte ainult see, kelle palve peale Jumal võib surnutele elu tagasi kinkida, vaid et Tema ise ongi elu ja ülestõusmine. Marta näitab oma vastusega taas, et ta paraku ei mõista Jeesuse sõnu. Marta ei ütle: «Jah, Issand, ma usun, et Sina oled ülestõusmine ja elu!», vaid: «Jah, Issand, ma usun, et Sina oled Messias, Jumala Poeg, kes peab maailma tulema.» (Jh 11:27) Marta usaldus Jeesuse vastu on siiras, ent kaugel täiuslikkusest – tal ei ole veel seda usku, mille kohta Johannes ütleb oma evangeeliumi lõpul: «...et te usuksite, et Jeesus on Kristus, Jumala Poeg, ja et teil uskudes oleks elu Tema nimes.» (Jh 20:31)

Marta arvates oli nüüd õige aeg minna ja kutsuda Jeesuse juurde oma õde Maarja. Näib, et Marta leppis sellega, mida oli oma arvates Jeesuselt saanud – lohutusega, et tuleb päev, mil surnud, nende hulgas Laatsarus, üles tõusevad. Marta ei mõistnud, et «Issanda päev» oli tema ja ta venna jaoks juba saabunud – Issanda enda ligiolu näol, keda ta austas ja armastas, ent keda ta polnud veel päriselt ära tundnud.¹⁸

¹⁷ «Mis algusest peale on olnud, mida me oleme kuulnud, mida me oleme oma silmaga näinud, mida me oleme vaadelnud ja mida meie käed on katsunud – seda me kuulutame Elu Sõnast. Jah, Elu on saanud avalikuks, ja me oleme näinud ja me tunnistame ja kuulutame teile igavest elu, mis oli Isa juures ja on saanud meile avalikuks.» (1Jh 1:1j)

¹⁸ Tõsi, see «Issanda päev» polnud veel lõplik ega jääv: ««Valgus on veel pisut aega teie seas. Käige, kuni teil valgus on, et teid ei tabaks pimedus. Kes käib pimeduses, ei tea, kuhu ta läheb. Uskuge valgusesse, kuni teil valgus on, et te sünnikssite valguse lasteks.» Seda rääkis Jeesus ning lahkus ja peitis enda nende eest.» (Jh 12:35j)

Marta läks ja ütles oma õele salaja: «Õpetaja on siin ja kutsub sind.» (Jh 11:28) See on huvitav, kuna evangelist ei vahenda meile taolist kutset. Võib-olla otsis Marta lihtsalt viisi, kuidas tema jaoks liiga keeruliseks muutunud vestlus Jeesusega lõpetada ja niiöelda teatepulk kellelegi teisele üle anda. Evangelisti seisukohalt on aga tegemist äärmiselt olulise arenguga, kuna Maarja isikus tuleb esile hoopis teistsugune usk kui oli Martal – hoolimata sellest, et esimesel hetkel paistavad need täpselt ühesugustena.

Evangelist rõhutab, et kui Maarja kuulis Jeesuse saabumisest, tõusis ta kiiresti ja ruttas paika, kus Marta oli Jeesusega kohtunud. Meile ei öelda, et Jeesus oleks Maarjat seal oodanud – Maarja tegutsemine oli lihtsalt nii kiire, et Jeesus polnud jõudnud veel edasi liikuda. Jeesust nähes Maarja jõud aga kaob: ta langeb Jeesuse jalge ette (Jh 11:32), tunnistades seeläbi, et tal ei ole mingit muud lootust kui üksnes Jeesus. Maarja usaldab kõik täielikult Jeesuse kätte – kas ta usub (erinevalt oma õest) Jeesuse jumalikkust, seda meile ei öelda, ent vähemalt teataval määral võib sellist usku Jeesuse jalge ette langemisest välja lugeda.

Maarja ütleb Jeesusele sõnasõnalt sama, mida oli öelnud Marta: «Issand, kui Sina oleksid olnud siin, siis mu vend ei oleks surnud.» (Jh 11:32) Ometi on Maarja pöördumine Jeesuse poole Marta omast erinev – seeläbi, mida ta ei ütle. Maarja ei ütle Jeesusele Marta lause teist poolt – et ta teab, et Jumal annab Jeesusele, mida Jeesus iganes Jumalalt küsib. Maarja teab vaid, et kui Jeesus oleks olnud seal, siis tema vend ei oleks surnud, s.t endale sellest ilmselt selgelt aru andmata ta usub – ilma, et Jeesus peaks talle seda ütlema –, et Jeesus on ülestõusmine ja elu.

Jeesuse reaktsioon on mõnevõrra ootamatu: «Kui nüüd Jeesus nägi teda ja temaga kaasa tulnud juute nutmas, ärritus Ta vaimus ja võpatas.» (Jh 11:33). Originaali sõnakasutus on märksa tugevam: Jeesus kihvatas eneses, lausa vihastus – aga mitte nutva Maarja ja teiste leinajate peale, vaid tegemist oli vihaga, mille adressaadiks oli Tema tõeline ja viimne vaenlane – surm.¹⁹

Jõudnud Laatsaruse hauale, Jeesus nuttis (Jh 11:35). Evangelist kasutab siin teist sõna kui varasemalt Maarja ja juutide puhul: nood itkesid, tõenäoliselt valju häälega kaeveldes, Jeesus aga valas vaikselt pisaraid, s.t tegemist oli tõelise seesmise liigutusega. Jeesus ei nuta siin mitte ainult sõbrana Laatsaruse ja teda leinavate inimeste pärast, vaid sellena, kelle läbi kõik on loodud (Jh 1:3) ning kes vaatab kurvastades oma hukatusse tormava loodu peale, samamoodi, nagu Ta veidi hiljem nuttis Jeruusalemma lähedale jõudes selle peale vaadates (Lk 19:41–44).

¹⁹ «Suur on valitsus ja otsatu on rahu Taaveti aujärjel ja tema kuningriigi üle, et seda kinnitada ja toetada kohtu ja õigusega, sellest ajast ja igavesti. Vägede Issanda püha viha teeb seda.» (Js 9:6); «Ta neelab surma ära igaveseks ajaks. Ja Issand Jumal pühib pisarad kõigilt palgeilt ning kõrvaldab oma rahva teotuse kogu maalt.» (Js 25:8)

Juudid arvasid, et Jeesus kurvastab eeskätt Laatsaruse pärast: «Vaata, kuidas Ta teda armastas!» (Jh 11:36) Mõned heitsid Jeesusele ette, et Tema, kes oli avanud pimedate silmad, oleks võinud hoida ka Laatsarust surma eest. Usku sellesse, et Jeesus võiks Laatsaruse surnuist üles äratada, neil polnud (Jh 11:37). Võib-olla oli juutide uskmatus see, mis Jeesuse taas kihvatama pani (Jh 11:38) – seda enam, et ka Marta, kes oli alles äsja tunnistanud Jeesusele oma usku viimsepäeva ülestõusmisse, näitas nüüd taas, kui kaugel ta on tõelisest usust Jeesusesse – Jeesuse käsu peale tõsta hauasuult ära sellel lasuv kivi vastab Marta: «Issand, ta lehkab juba, sest on juba neljas päev.» (Jh 11:39)

Jeesus ei lase end Marta kahtlustest häirida, vaid noomib teda: «Kas ma ei öelnud sulle, et kui sa usuksid, näeksid sa Jumala kirkust?» (Jh 11:40) On selge, et Jeesus ei pea siin silmas mitte Jumala kirkuse avaldumist Laatsaruse ülesäratamises, vaid seda, et kui Martal oleks õige usk, siis näeks ta Jeesuses Jumala ligiolu ja kirkust – Laatsaruse ülesäratamine on siin vaid impulsiks, mis peab selle nägijad juhtima Jumala kirkuse nägemisele Jeesuses: «See haigus ei ole surmaks, vaid Jumala austuseks, et selle läbi austataks Jumala Poega.» (Jh 11:4)

Sama otstarve on ka Jeesuse palvel: Ta toob Isale tänu selle eest, et Isa Teda alati kuuleb, ent Tema palve ei ole mitte millegi küsimine Jumalalt, vaid tegemist on Tema ja Ta Isa ühtsuse märgiga, eeskätt tunnistusena ümberringi seisvale rahvahulgale, et nad «võiksid uskuda, et Sina oled minu läkitanud» (Jh 11:42).

Jeesuse ja haa juures toimetavate juutide tegevust kirjeldades kasutab evangelist huvitavat sõnademängu, sõnasõnalt: «Nad tõstsid nüüd kivi üles, Jeesus aga tõstis üles oma silmad...» (Jh 11:41) Kui siin ka pole tegemist teadliku sümbolismiga, on see siiski kõnekas, kuna me teame, et Laatsarust ja kogu kaduvuse meelevallas ägavat inimkonda ei vabasta surma vangistusest mitte hauda katva kiviga rassivad inimesed, vaid Issanda pilgust kiirgav halastav armastus.

Järgneb Jeesuse jumalikkuse demonstratsioon: Ta mitte ei palu – justkui alam endast kõrgemalt –, et Jumal Laatsaruse surnuist üles ärataks, vaid hüüab ise valju häälega: «Laatsarus, tule välja!» (Jh 11:43) Meenutagem Jeesuse sõnu Johannese evangeeliumi kümnendas peatükis: «Tema hüüab oma lambaid nimepidi ning viib nad välja [...] lambad järgnevad Talle, sest nad tunnevad Tema häält. [...] Minu lambad kuulevad minu häält ja mina tunnen neid ja nad järgnevad mulle ning ma annan neile igavese elu ja nad ei hukku iialgi ning keegi ei kisu neid minu käest.» (Jh 10:3j.27j) Siin saavad need sõnad teoks: Laatsarus kuuleb Jeesuse häält (evangelist rõhutab, et Jeesus hüüab teda valju häälega) ning tuleb hauast ja surmavallast välja.

See, kuidas evangelist hauast väljuvat Laatsarust kirjeldab, on väga kõnekas.²⁰ Võime küsida, kuidas Laatsarus sai üldse hauast välja tulla, kui ta oli jalust ja käsist seotud ning ta silmnägu oli higirätikusse mähitud (Jh 11:44). Ilmselt ei ole tähtsusetu seegi, et evangelist kasutab siin Laatsaruse olukorra tähistamiseks oleviku ajavormi: ta tuleb hauast välja «surnuna».

On selge, et tegemist pole vaid ühe inimese – olgugi Jeesuse isikliku sõbra – imelise surnuist ülesäratamise looga, vaid Laatsarus on siin mitte ainult kõigi ihulikult surnute, vaid ka vaimulikult surnute kehastus – nende kehastus, kes ei ole maailma tulnud tõelist valgust ja elu ära tundnud ega vastu võtnud. Hauast välja tulnud, ent esialgu veel surnud Laatsarus oli «kinni seotud»²¹, ning Jeesus käskis ta «lahti päästa» ja «minna lasta» – need on sõnad, mida tarvitakse ka pattude andeksandmise ja neist lahtimõistmise tähistamiseks.

Jeesus ei tulnud meid päästma mitte ainult ajalikust ehk esimesest surmast, vaid veelgi enam igavesest ehk teisest surmast – Ta ei vabasta inimest mitte ainult hauakütkeist, vaid patu ahelaist ja orjusest, mille palgaks on surm ja hukatus: «Sest patu palk on surm, aga Jumala armuand on igavene elu Kristuses Jeesuses, meie Issandas.» (Rm 6:23)

Neid, kes Laatsaruse ülesäratamist nähes Jeesusesse uskuma hakkasid, oli evangelisti sõnul palju (Jh 11:45), ent paraku ei suutnud Jeesus veenda kõiki. Oli ka neid, kes läksid variseride juurde ja rääkisid neile kõik ära; järgnes Suurkohtu nõupidamine, mille tulemusena otsustati Jeesus tappa (Jh 11:53).

Nii Jeesuse hukkamise kui Laatsaruse uuesti tapmise (Jh 12:9) kavatsus on ühelt poolt täiesti naeruväärne – kuidas tappa seda, kes on ülestõusmine ja elu? –, teisalt aga äärmiselt traagiline, kuna selles väljendub jumalatu maailma meeletu, ent paraku vältimatu viha ja mäss omaenda Looja vastu, püüd vabaneda sellest, kes on tulnud, et tuua inimestele tõeline vabadus (Jh 8:36), soov elada ilma selleta, kelles igaüks, kes Temasse usub, leiab igavese elu.

Jutluseks

EELK Kirikukäsiraamatus on seitsmeteistkümnenda Nelipühale järgneva pühapäeva temaks «Jeesus annab elu». Arvatavasti tuleneb teema kirikukäsiraamatu lugemiskava esimese lugemisaasta Evangeeliumist (Lk 7:11–16), mis kõneleb Naini noormehe surnuist äratamisest. Pühapäeva sissejuhatav tekst ütleb: «Pühapäeva piiblitekstides

²⁰ Muuhulgas tasub seda võrrelda Jeesuse tühja haa kirjeldusega: «Siis tuli ka Siimon Peetrus temale järele ja astus hauda sisse ja nägi maas olevaid surilinu ja higirätikut, mis oli Jeesuse pea ümber olnud, et see ei olnud koos surilinadega, vaid eraldi kokkumässituna teises kohas.» (Jh 20:6j)

²¹ δεδεμένος – kahjuks ei anna eestikeelne «mähitud» originaali mõtet hästi edasi.

tuleb uuesti esile surma ja ülestõusmise teema. Jeesus on võitnud inimest ja kogu loodut rõhuva surma võimu. Seepärast on Jeesusesse uskujail lootus, mis kannab üle surma läve. Kord vabastatakse kogu loodu kaduvuse orjusest.»

Teise lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (Ii 19:25–27) on vaga Iiobi tunnistus Jumalast kui Lunastajast, kes elab ja jääb viimsena põrnu peale seisma ning keda Iiob saab kord näha hoolimata kõigist teda tabanud katsumustest ja kannatustest. Teise lugemisaasta Epistliks (2Kr 4:7–14) on apostel Pauluse manitsussõnad, milles on küll juttu ka kaduvusest, surmast ja surnuist ülestõusmisest, ent mis on eeskätt mõeldud nii apostliameti kui kõikide kristlaste kutsumuse suuruse, pühaduse ja nõudlikkuse rõhutamiseks.²² Kristuse ennastandvad kannatused ja surm on eeskujuks Tema järgijatele, nagu Tema ülestõusmine surnuist on neile julgustuseks ja kinnituseks – aga mitte üleüldise kuulutusena surnute ülestõusemisest, vaid konkreetse manitsusena olla Kristuse eeskujul ustav oma kutsumusele.

Ka teise lugemisaasta Evangeeliumi keskmes pole mitte üleüldine usk ülestõusmisse ja igavesse ellu, vaid see, et Jeesus on ülestõusmine ja elu. Tema on Lunastaja, kellest Iiob tunnistust annab, Jumal, keda ja kelle kirkust saavad näha need, kes Temasse usuvad. Kristus on see, kelle häält kuulda võttes pääsevad need, kes Talle järgnevad, mitte ainult ajalikust, vaid ka igavesest surmast, ning vabastatakse juba siin elus patuorjuse köidikuist, nii et nad ei pea surema «teist surma», millest kõneleb Ilmutusraamat.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Pärast seda, kui Jeesus oli mitmel korral kõnelnud sellest, et usk Temasse annab inimestele igavese elu, saab Ta sõnumi oma sõbra Laatsaruse surmahaigusest. Jeesus ei kiirusta Laatsarust tervendama, vaid laseb tal surra – samamoodi, nagu meiegi peame surema, kui Issand enne tagasi ei tule. Jeesus näitab sellega, et kuigi Tal on meelevald elu ja surma üle, ei ole Ta tulnud mitte selleks, et kaotada pelgalt ajalik surm. Seda näitab Ta ka Laatsaruse surma ja ülestõusmise varal: Ta on tulnud tooma midagi märksa enam meie praeguse elu pikendamisest, olgu või lõpmatuseni pikendamisest.
2. Kui Jeesus jõudis viimaks Laatsaruse ning tema õdede Marta ja Maarja elupaiga lähistele, oli Laatsarus juba neli päeva surnud ning Marta ja Maarja koos paljude neid lohutama tulnutega sügavas leinas. Marta tuli Jeesusele vastu ning kinnitas oma usku Temasse kui Jumala Võitusse, kelle palvet Jumal alati kuuleb. Siiski on sellest vähe: Jeesus pole mitte Jumala läkitatud imetegija ega prohvet või maine Messias – nagu Marta näib arvavat –, vaid Ta on Jumala ainusündinud Poeg, lihaks

²² Vrd nt samas peatükis eelnevate ja järgnevate salmidega: «Sellepärast et meil on selline amet, nagu see on antud meile halastuse kaudu, me ei tüdi ära... Me ei kuuluta ju iseendid, vaid Jeesust Kristust Issandana, endid aga teie sulastena Jeesuse pärast... Kõik sünnib ju teie heaks, et arm üha enamate inimeste tänu kaudu rohkenedes kasvaks Jumala austuseks.» (2Kr 4:1.5.15)

saanud Sõna, kelles elab ihulikult kogu Jumala täius, kelle isikus teostub Jumala tõeline ja vahetu ligiolu. Jeesus ise väljendab seda sõnadega: «Mina olen ülestõusmine ja elu.» Jeesus ei pea paluma, et Jumal Laatsaruse üles ärataks, vaid Jeesus ise on nii Laatsaruse kui kõigi teiste inimeste ülestõusmine ja elu.

3. Marta ei mõistnud seda. Näib, et teine õde, Maarja, mõistis – kuigi ta ei ütle seda välja. Jeesus ärataski Laatsaruse surnuist üles – aga mitte üksnes selleks, et kinkida Laatsarusele mõned lisa-aastad või aastakümned siin maailmas, vaid selleks, et näidata, et Tema meelevallas on tõepoolest meie igavik: need, kes Temasse usuvad, ei sure igaveseks, nad on päästetud igavesest surmast. Laatsarus kehastab kogu langenud, patule ja surmale allutatud inimkonda, kes on käsist ja jalust seotud patuköidikutega, kes on kaotanud õige jumalatundmise, elu ja tõe valguse, kelle silmadki on justkui higerätikuga kinni seotud. Jeesus on tulnud, et mitte ainult Laatsarus, vaid kogu inimkond hauast välja kutsuda, patu ja surma köidikuist lahti päästa ja vabaks lasta. Ta on tulnud, et kõik võiksid Temasse uskuda, Ta vastu võtta ja Temas igavese elu leida.